

Bronzestøber

Af Søren Vadstrup
Maj 2006

Bronze er en metallegering, fortrinsvis bestående af kobber og tin. Allerede i slutningen af stenalderen (2400-1800 f.Kr.) finder vi de tidligste bronzesager i Danmark, men det er først i den egentlige bronzealder, fra 1500-500 f.Kr., at vi, bl.a. via fund af støbeforme, kan konstatere en hjemlig tilvirkning af bronzegenstande.

Alt bronzen har været importeret dengang som nu; men gennem udgravninger af flere bronzestøberværksteder i Danmark fra Bronzealderen, er der afsløret en høj faglig kunnen, bl.a. i fremstillingen af avancerede bronzelegeringer og i smeltning ved høje temperaturer. Blandt de fineste danske bronzestøbte arbejder hører uden tvivl de berømte bronzelurer, bl.a. fra Trundholm.

Der findes landet over en lang række såkaldte metalstøberier, der arbejder i mange slags metaller, herunder også i messing og bronze. De firmaer, vi i denne forbindelse kalder for *bronzestøberier*, er støberier, der har sin hovedproduktion i messing og bronze, der kan arbejde med traditionelle metoder, bl.a. cire perdue (støbning i voks/ler-form) eller støbning med kerne, som kan udføre individuelle opgaver, omfattende modellering, figurformning osv.

Af disse findes der i Danmark cirka 10, med de 5 beliggende på Sjælland, fortrinsvis i Københavnsområdet, 1 i Odense og 4 i Jylland.

Disse bronzestøberier har alle deres egne specialer, nicher eller kunder. Nogle arbejder med skulptur- eller figurstøbning for billedhuggere, andre med støbning af bogstaver og tal, med møbelbeslag, nøgler, dørgreb, andre med "gaveartikler", lysestager, småfigurer osv. og andre igen med VVS-armaturer.

Konkurrencen med udlandet er hård, idet både Sydeuropa og Indien kan levere støbte messinggenstande til langt under produktionsprisen herhjemme - ja til tider under materialeprisen!

Bronzestøberierne har som nævnt hovedproduktion i bronze, men inddrager i reglen også andre materialer som messing, zink, tin, aluminium, guld og sølv.

Bronzestøberfagets arbejdsområder er i store træk følgende:

- figur- eller skulpturstøbning i bronze.
- støbning af medailloner o.lign.
- støbning af messingdele til lysekroner, lysestager
- støbning af håndtag, greb m.m. i messing.
- støbning af møbelbeslag, nøgler osv.
- støbning af bogstaver og tal
- støbning af dele til vandhaner m.m. i messing.

- støbning af dele til gelændere, balustre m.m. i messing.

Der findes tre former for bronzestøbning, hvoraf den ældste nok er støbning i henholdsvis "ægte" og "uægte" forme. En "ægte" form er en form bestående af mindst to dele, som kan tages fra hinanden efter støbningen uden at lide overlast og benyttes igen og igen. Den "uægte" form derimod, kan kun benyttes en gang.

Endelig kan man støbe i lerholdigt sand, hvilket foregår ved, at man tager aftryk i sandet af modeller fremstillet i træ eller jern. Denne metode anvendes især til ting, der kun skal præsentere sig fra én side f.eks. dørskilte. Hvis det færdige emne skal have to sider (f.eks. en lysestage), må det støbes i en kasse og til støbning af hule ting indsættes en kerne, der også kan formes i sand. Når den første halvdel af emnet er støbt, støbes den anden halvdel ovenpå.

Relaterede fag

Bronzestøberens samarbejdspartnere er først og fremmest stukkatøren, der står for modelarbejdet og herefter afformningen. Derudover er det typisk stenhuggere, kobbersmede, billedkunstnere, arkitekter, konservatorer og museer, der står bronzestøberfaget nær. Desuden gørtlere.

Uddannelse

I det etablerede uddannelsessystem findes der i dag ikke nogen speciel bronzestøberuddannelse. Oprindeligt har man været i mesterlære og lært faget i en virksomhed som f.eks. hos en figurformer. I dag findes der en enkelt virksomhed, der lærer nye svende op efter de traditionelle principper. Bronzestøbernes baggrund er generelt meget forskellig.

Beskæftigede / antal virksomheder

Ifølge Raadvad-Centerets håndværkeroversigt er der pr. april 1997 16 virksomheder anført under bronzestøberier. Heraf er kun anført én virksomhed, der arbejder efter cire perdue-metoden (voksmetoden). De øvrige anførte beskæftiger sig fortrinsvis med sandstøbning, dvs. gørtlerfaget.

Materialer /teknikker

Råmaterialet er relativt kostbart, og genanvendelse er udbredt.

Udviklingsmuligheder

Branchen beskæftiger kun få, da det er vanskeligt at udøve faget som egentlig erhvervsvirksomhed. Især er støberiet meget afhængigt af restaureringsopgaver, hvor bl.a. statslige bevillinger kan være meget svingende. Også inden for kunstnerens verden er opgavetilgangen svingende. Udviklingsmulighederne kan ligge i en mere langsigtet planlægning af f.eks. statens restaureringsopgaver. Desuden kunne kunstnerens arbejde styrkes i forbindelse med statens 1-procent-regel for kunstnerisk udsmykning af offentligt nybyggeri.